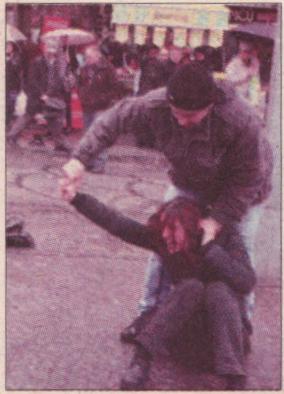

Welat VERROJ

Ziwan nasname yo, ziwan rûmet o... Pêveka Azadiya Welati ya, belaş a. 14-01-2013 Hewtane HUMARE: 36 E-mail: welatverroj@gmail.com

Eşqa Kurdistanî
nêqedîyeno

Serv de netewên ke osmanîyan ra aqityay bîy warê axa xo. Ema çik nêday kurdan ra, Dêrsim, Erzîngan, Sewas û dormeyê ïnan de eşîrî bîy yew û Kurdistanî waştî. No semedî ra zî berxodana sifteyin Koçgirî viraştiy... RÜPEL - 5

Îlima
zanîngehan
xetimyayo

RÜPEL / 2

Bi destê
mîrîne fitbol
qezenç kerdîy

RÜPEL / 3

Elewîtî û
kurdîtî de
rewşa peynî

RÜPEL / 7

Wazenê astî proveqe bikê

Pey pêvînayışê bi Serekê PKKî Abdullah Ocalanî ra, tikey kesên ke astîya kurdan û tirkan nêwazenê, Fransa de damezrîner a PKKî ra Sakîne Cansiz, endama KNKî Fidan Dogan û Leyla Şaylemez qetil kerd

MEDYA TIRK RAYNA ZÛR EŞT

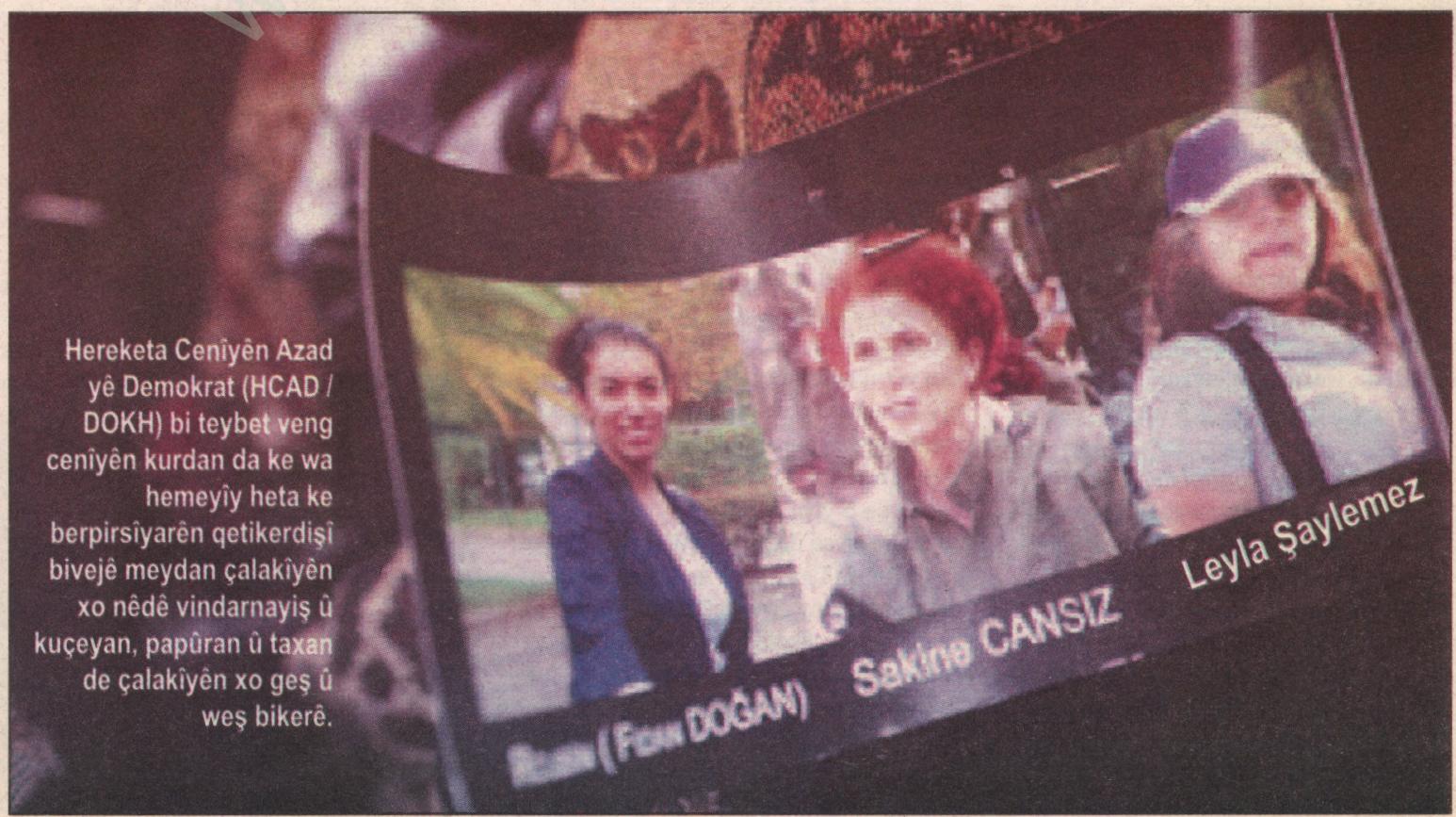
Medya tirk ra çend rojnamegerên ke nezdîyê Fetullah Gulenî û sîstema dewletî û hikûmatî, verî ke polêş û rayîrberên Fransayî daxûyanî bidê, manşetên xo de ardî ziwan ke 'PKKî mîyan de hesap persayış o'. Bi ney hawayî zî bertekêن heme kurdan ontî xo ser.

ARMANC PROVEQA ASTÎ YO

Siyasetmedarên kurdan ardîy ziwan ke, armanca qetilkerdişî oyo ke, pêvajoya muzakereya aştiyî bixetimnê yo. Ney semedî ra Dewleta Fransa qetilkaran bivîno û ceza bikero. Eger mevejo se, giştâ Fransayî zî ney qetilkerdişî de, do bêro hesibnayış.

BANGA BERXODANÎ DAY

Sazî û rêexistinê sîyasî û sivil yê kurdan ra zaferey veng day kurdêñ ke vanê ma kurd ê û vengê xo dijî ney qetilkerdişî berz bikerê ke astî û aramey biwazê. Hetê bînî ra veng day demokrat yê dînyayî zî, ke no qetilkerdiş bêro roşnîkerdiş û meseleya kurdan bi aştiyane hal bikê.

SEZAÎ MEMÎŞ*

Îlim, ro ser dinya û havadisên xo ra mijar geno. Ser no mijaran bi rîybazê ceribnayışe reseno armanca xo. Îlim, sifteyine bivînayış dest pê keno. Pey ra bi ceribnayışi dom kena. Eke ma wazenî se îlim baş fambikerê, hewce keno ke, qoqê ey kahnî ra, yanî tarîxe merdimatî ra dest pê bikere. Tarîxe merdimatî, tarîxe îlmi yo. Çimkî merdim û civat ewili waştê xoza fambikerî. No famkerdiş zî, bi kombiyayışî bîyo îlim. Zerre tarîxe re kam derbas bîyo se, siyêke eştê ser zanayışî. Ke inî zî îlim çîkekî civatî yo.

Ma nêşkenî îlim letê bikerê û civatî ra dûr bigerê. Merdim xoza û îlim her hîrê zî girîdayî jubînîyê. Encax zerre tarîxe de, ser îlim zaf kay ameyê kerdiş. No kaykerdişî sifteyine/ewili tapinaxa Sumeran de vejîya werta ye. Çimkî Sumeran xo ser çanda neolitik awa kerdiş. Mirateya neolitikî, hemi xo ra girotibî. Bi zûrê şarê mezrabanî zî xapêneyê. Şarê xo ra bi zorî vatibî. Têkilîyê ma û Homa esto. No semed ra zî, Homa îlim dayo destê ma. Şima zî ke Homa ra bişûxilyê. İfîya de hindî îlim kewt destê iqtîdarî. Namêyê no iqtîdarî zî, Şamanî kurnaz bîy.

Îlim kewto destê iqtîdaran

Tarîxî îlim de wexta ke iqtîdar û sermaye dest pê kerd. No wext îlim, hindî civatî ra durkewto. Hindî îlim ke civatî ra bîyo xerib. Karargahê îlim, hindî pirsgirê kan çareser nekenî. Djî ey hindî pirsgirêke newe virazenî. Destê zorkeran de, îlim bîyo nawendî iqtîdara hegemonîk. Îlim-sermaye û iqtîdar no hîrê çekûyê nameyey pozitivîzm bi xo dayo. Îlim hindî ke şarî pîroz nîno vînayış. Û îlim zî ke şarî xizmet nêkerdo. Nawendî îlim gureyêke bi perey bîyo. Kam dir pere esto se, îlim destê inan de yo. No wext sermayê zerre îlmî de xo tanzîm kerdiş. Îlim ke dewletan xizmet keno. Finak: Çekê nuklerî viraşti bî. Ü bi no çekê zahf merdim û şar amey kişîş.

Eyro wexta ke îlim yeno lewekerdiş ewîli persî "çendêk pere arenô" yeno kerdiş. Yanê, îlim bi pere yeno nameykerdiş. Encax waştîşê şaran ke îlim hinakî nîyo. Şar wezeno, îlim pirsgirêy ìnan halbikero. La îlim bi destê iqtîdarî êrisî ser şaran keno. Ü baweriyeş şaran zî îlim re nêmendo. Zerre civatî de, wexto ke, îlim karê xo nêkeno se, o wext, oja de perdayîş û lec vejîyeno.

Înkarkerdişê kurdan dom keno

Tirkîya de dewlet awabiyayıse cumhuriyeti de xo ser înkarkerdişê kurdan tanzîm kerdiş. Serra 1930 ë de bi destê dewlete komeley tarîxe tirk û komeley, ziwanê tirkî awakerdiş. No di komelâbi bi zûran şarê tirkan xapenayî. Kurdan zî încar kerdiş. Zanîngehî tirkan de fina T.C. xo ser yew ziwan, yew çand û yew mezgî tanzîm kerdiş. Wexta namêye kurdan derbas bibîyê se, o wext zî ke kurdan "tirke koyan i" yeno vatis. Nêy zûrîy bi ziwanê profesoran yenê kerdiş

Îlim û zanîngeh

Zanîngehî tirkan de fina T.C. xo ser yew ziwan, yew çand û yew mezgî tanzîm kerdiş. Wexta namêye kurdan derbas bibîyê se, o wext zî ke kurdan "tirke koyan i" yeno vatis. Nêy zûrîy bi ziwanê profesoran yenê kerdiş

dan "tirke koyan i" yeno vatis. Nêy zûrîy bi ziwanê profesoran yenê kerdiş.

Erdogan êrisê wendekaran keno

Rojevî de meseleya zanîngehî ODTU esto. Iqtîdara Erdogan êrisê ne wendekarê zanîngehî kenê. Çira? Çimkî, ney wendekarê fina mezgê dewleet nêfikiryenî. Ke inî zî politikayê AKP şermezar kerdiş.

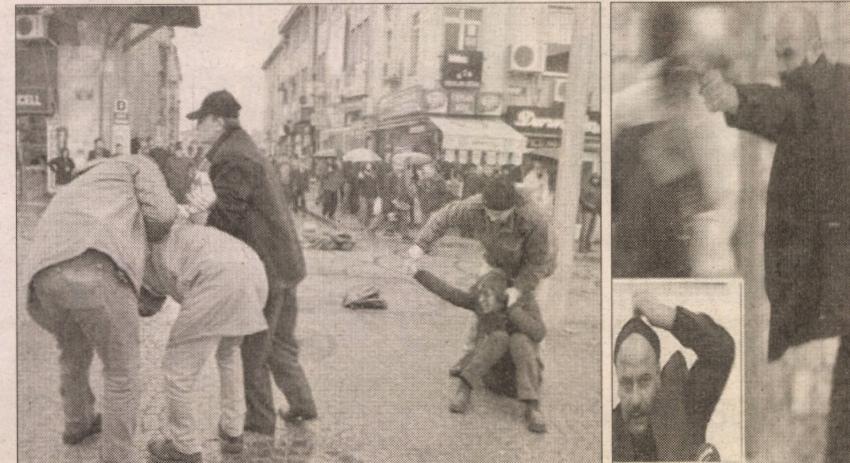
Na semed ra zî, Erdogan êrisî inan kerdiş. Zanîngehî ODTU her çendêk êy dewleti bîya se, zî. Tarîxe xo de her tim vernîya iqtîdarî de, serê xo berzkerdi bîy. Armanca dewlete wazanê wendekaran zereyê zanîngehî de heps bikerê. La, wendekarê ODTU her tim kuçe û meydanan de bîyê.

Zerre civatî de şoresgerti kerdi. Fina şoresger Sînan Cemgil, no zanîngehî de wendekar bi. O tenya wendekarî zerre zanîngehî de nêkerdê. Kuçe û koyanê Nurhaqî de zî wendekarî kerdi bîy. EYRO zî, embazê ey vernîye AKP de, sereyê xo berz kerdiy. Seksê AKP de nêwazenî destê iqtîdarî biko ser îlim ë. Ke inî zî wendekaran vanî: "AKP destê xo ser îlim ra bonci."

Yanî êrisî mia mekerê. La Erdogan zî, wazeno na zanîngeha ODTU teslim bigero. Perodayîşî wendekaran û polêsan lecêke tarîxi yo. Wendekaran îlimekî raşî wazanî.

Eke zanîngehan wazanî îlimekî raşî bidê ciwanan û şarî, hewce keno ke, ewîli zerre xo ra iqtîdarî bêrzê. Zanîngehan de bi zimanê zikmakî kurdi û bê pere îlim berdayîş. Zanîngehî cayê îlima demokratik êy. Kingê îlim bibo civatî, o wext, îlim awerşîyayeşî xo dombikero.

*Hepisxaneyê Tipa M ya Bandirma

Îlim cewherê xo ra dûr kewto

Wexta ke ma vanî îlim zanîngehî yenê ma vîrê. Encax îlim bi destê zanîngehan cewherê xo ra dûr kewto. Qriza îlim giredayî ne zanîngahan o. Tarîxe zanayışê zerre tarîxe şaristanî de bedînayışê xo derbas kerdiş. Ü no semed ra zî tesîrî moderniteya kapîtalîst zahf bîyo.

Senî civat bi destê iqtîdarî letê bîyo se, îlim zî fina civatî, letê bîyo. Çimkî, îlim û civatî, yew letê yê. Letê bîyayışî îlim de, zanîngehî cayeye zahf gir genî. Zanîngehî fina tapinaxî Sumeran biyo cayê zûran. Ke Tirkîya zî na raşî derbasdêk bena.

Eyro Tirkîya zanîngehî raşteya civatî ra dûr êy. Verî inî dê raştyê civatî kabûl zî nékenî. Raşîyan bi rogerayışê neîlmî heqiqetî vinîkenî.

Zanîngehî de, zafêreya mualimî bi namêye profesoran bi mezgê dewlet kar kenî. No karkerdiş tenya dewletî daha zahf hîra keno. Çimkî zanîngehî cayê iqtîdarî dewleterî bîyo. No semed ra zî, ke dewlet an intîya îlimê zûrker virazenî.

Eke zerre zanîngehî de merdimeke rogerayışêke îlmî û azad bikerî ey zanîngehî ra erzenê.

Nêverdanê ke merdim rogerayış bikerî. Muallime zanîngehî ci müsneno se, encez eşkenî inan bimûse. Ti nêşkenî teberê mijarên profesor rogerayışê bikerî. O wext, ti benî hedefî êrisan.

Cenîy zî fitbol kay kenêy

Dinyayı de zaf çiy estêke vajîyeno bê merdeyan kes nêşkeno bikero! Ema cenîyên ciwan yê amedij no qalip şinay û fitbol kaykenê û maçan de serkewtiş genêy

Deniz OGUZSOY / Amed

Nezdîya 3 serr veroci kuluba Beledîyesporî de zaf pirsgirêk bîy. Nêşkî yay ke fitbolbaz bivînê. Nika zaf pirsgirêkîn ïnan hal bîyê. Gruba Beledîyespor lîga 2'yne têkoşîn kerd û resa gruba 7 û nika ra pey zî, Amed temsil kena Beledîyesporî.

Bin banê Şarêdarîya Gird ya Amedî de Beledîyesporî de nezdîye 50 cenîyên fitbolbaz estiy. Heme cenîyan zî fitbolî ra zaf hes kenî. Semedê ey zî, wazenê bi fitbolî têkoşîna xo berz bikerî.

Rengê formaya cenîyan zî, kesk sûr û zerd a. Teknikdirektoreya takimî zî Filiz Atay a. Atay ard ziwan ma fitbolî de sıfeyîn zaf zehmetî dîyê: "Ema inka ma zafereya probelmîn xo hal kerdê. Çimkî ma cenîy fitbolî ra zaf hes kenêy. Sıfeyîn ma 7 cenî tena fitbolî de xebat kerdê. Hedî hedî humara ma bî zed. Humara ma resa 50

Malbat yenêy turbînan

Fitbolbaz Gulbahar Aktepe zî wina îzeh kerd: "Ez şina dibistan û lîse wanena. Min zî sıfeyîn zaf zehmetî dîy. Hedî hedî min hemeyan raverna. Pîye min û birayê min nêşkenê ez fitbol kaybikerî. Mamosta ame keyê ma. Malbat min iqna kerd.

Nika zî malbat min yena turbînî de gösterîya vengê topa ke lingê ma de geyreno. Ez heme mamosteyîn xo ra sipas kena. Çimkî ez fitbolî ra zaf hes kena. Têkoşîna min semedê fitbolî do dewam bikero."

cenîyan. Çimkî ma kuçê kuçê, tax bi tax geray û cenîyên ke do kaybikerî vînay û dima ra zî ma takima xo viraşt."

Derheqê zehmetîyên xo de wina dewam kerd: "Cenîyên fitbolî ra tersayê û vatê ke karê cenîyan nîyo. Ma şiyê keyê cenîyan bi malbata ïnan de qise kerdê û ma ïnan iqna kerd. Sıfeyîn malbata min zî, nêşkenê ke ez xebata cenîyên fitbolbazan bikerî."

Fitbolbaz Zelal Bayaray ard ziwan: "Sıfeyîn hem malbata min û hem zî cîranenê min nêşkenê ez semedê fitbolî xebat bikerî. Ema

min zaf waştê. Çimkî ez fitbolî ra zaf hes kena. Çimkî min kûcayan de zî fitbol kaykerdê. Nika zî, ez semedê fitbolî xebat kena zaf bîya kefweş."

Wina dewam kerd: "Sıfeyîn zaf kesan ma rexnê kerdê. Semedê fitbolî vatên kê cenî senî fitbol kay kena. Ema ma her roj xebata xo aver berd. Nika zî merdimê ma yenî verî saha gösterîya vengê payanê ma keni. Ez fitbolî ra zaf hes kena. Malbat min zî iqna bî. Hem ez bîya kefweş û hem zî malbat min."

Bayarayî wina qedîna: "Projeya fitbolî de

ma zaf sqor qezenç kerdî. Hezar û 500 comerdan ma peynîya xo de verday. Na sezônî de, ma 29 hebîyî maç qezenç kerd. Çimkî, taxima ma taximeke serkewte ya."

Fitbolbaz Safiye Uçar zî wina ard ziwan: "Ez qijeya xo ra heta nika fitbolî ra hes kena. Sifte min kûcayan de fitbol kaykerdê. Dima ra min ekîba Beledîyesporî nas kerd û têkoşîna ma pîya dewam kerd. Her roj kaykerdişê ma daha zî bîna baş. Semedê ey zî, ez zaf bana kefweş."

Derheqê betekêن malbata xo de zî wina vat: "Malbat min zî sıfeyîn nêşkenê ez karê fitbolî bikerî. Xusûsi pîye min nêşkenê. Hertim pîye min vatê ke, fitbol karê comerden o. Semedê ey zî nêşkenê ema min fitbolî ra fek vera neda. Çimkî ma fitbolî ra zaf hes kenê. Min pîye xo zî iqna kerd na gam bi dilweşey ewnîyeno karê ke ez keni."

Fitbolî ra zaf hes kena

Fitbolbazan ra yew zî Songul Daşçi ya û wina qisê kerd: "Bi 3 serr ez fitbolî de xebat kena. 3 serr veroci, cenîy neamey fitbol kay nêkerdê. Yew ambazê min, min ra tawsîye kerd û ez ameya Beledîyesporî min nas kerd. Ez fitbolî ra zaf hes kena. Ez wazena heme cenîy wa semedê fitbolî yew xebat bivirazê. Çimkî fitbol tena karê kommerdan nîyo. Cenîy zî eşkenê fitbolî daha zî baş kay bikerê."

Wina qedîna: "Sıfeyîn ma 7 cenîy bîy. Ez û mamosta Filiz kuçena de geyray û cenîyên ke fitbolî de xebat bikerî ma vînay. Par Xarpeti de pirsgirêk vejiya. Semedê ey zî ma lîga 3'yne de mendî. Ema emserr hedefa ma, lîga 1'win a. Çimkî her serr xebata ma daha zî avera şina. Semedê ey zî, ma heme zaf bîya kefweş."

Jiyan

Nesrin Orak

oraknesrin@gmail.com

AKPe samîmîya se muzakere astî ana

Na hewtê Hikûmeta Tîrkiya yew linga baş est. Ey ling bi goreyi ma ra zaf muhim a û ixtiyacî heme şarê kurd û hem zî yê tirkân a. En hewtê serekê şare kurd Abdullah Ocalan dir muzakere bî. Hema kes zî na muzakere ra memnûn a, tena MHP nêwazena ey muzakera bibo. Çimkî, MHP wazena na perodayîş dewam bikero.

Ma kurd heme wazenî dimê na muzakere ra, xebatê baş bivejî meydan. Çimkî hîn bes o. Na welatî de zaf kesan cuyayîşe xo vînî kerdî. Hîn tehamûla merdişan kes nêkeno. Ma wazenî nika Hikûmata AKP en hewa semedê mûzakerê wa samîmîbo.

Nika na muzekera çapemenî ra nênimnenî. Zaf başa gerekî dema vîyarte de zî ìna bîbiyay. Selahattin Demirtaş zî civînê de ardo ziwan: "Ma wazenî na serrê newe wa bîbo wesilaya astî û azadi." Xusûsi şarê kurd nikara pê tehamûla perodayîş nêkeno. Ema AKP yew heta qala muzakere kena û yew heta zî opesyonan û binçimkerdişan dewam kena. Tiya de problem esta. Semedê ey zî zaf bawerîya ma hikûmatî ra cîna.

Serrê newê de ma wazenî, hikûmet na pratika xo peynîya xo de verado û nikara pêy zî, pratika samîmî bikero. Ena hewtê Ahmet Turk û Ayla Akat şiy verî serekê şarê kurd û pêvînayîş kerd. Na yew ling a baş a. Yanî partîya BDP, na pirsgirekî de misyon giroto xo milan.

Tîrkiya mîyan dê, nêy diyalogîy û muzakere hezm bibî se û destekê şaranê Tîrkiya bigêro se û do vengê nêjadperestan bibirno. Meclîs ra hetan çapemni, nuştoxan, demokratian, sendiqayan û rîexistinê sîvîlan, heme kesiy rolê xo do kaybiko. Seba halkerdişê na mesela, zemîn musait o. Hewce keno aqlê selim têbigeyrê.

AZADIYA WELAT

Zenbot: Gün Matbaacılık, Reklam, Film,

Basım, Yayın,

Tan. San. Tic. Ltd. Şti.

Telsizler Mevkii Beşyol Mah.

Aksa Sok. No: 23/A

Küçükçekmece / İSTANBUL

Tel: 0 (212) 580 63 81

Edine: Arslan Güneydoğu

Gazetecilik, Matbaacılık, Kağıtçılık Yeni

Dogan Mah. 2108 Sok. No: 13/A

Yüreğir / ADANA

Tel: 0 (322) 346 03 71-72

Genel Dağıtım:

Turkuaz Dağıtım Pazarlama

Kayapınar / DİYARBAKIR

İdare Tel: 0 (412) 251 38 88

Yayın (Wesyan)

TEL: 0 (412) 237 48 90-91

Fax: 0 (412) 237 48 89

Cenî zî fitbol kay kenêy

Dinyayı de zaf çiy estêke vajîyeno bê merdeyan kes nêşkeno bikero! Ema cenîyen ciwan yê amedij no qalip şinay û fitbol kaykenê û maçan de serkewtiş genêy

Deniz OGUZSOY / Amed

Nezdîya 3 serr veroci kuluba Beledîyesporî de zaf pirsgirêk bîy. Nêşkîyay ke fitbolbaz bivînê. Nika zaf pirsgirêkîn ïnan hal bîyê. Gruba Beledîyespor lîga 2'ye têkoşîn kerd û resa gruba 7 û nika ra pey zî, Amed temsil kena Beledîyesporî.

Bin banê Şarêdarîya Gird ya Amedî de Beledîyesporî de nezdîye 50 cenîyen fitbolbaz estîy. Heme cenîyan zî fitbolî ra zaf hes kenî. Semedê ey zî, wazenî bi fitbolî têkoşîna xo berz bikerî.

Rengê formaya cenîyan zî, kesk sûr û zerd a. Teknikdirektoreya takimî zî Filiz Atay a. Atay ard ziwan ma fitbolî de sifteyîn zaf zehmetî dîyê: "Ema inka ma zafereya probelmîn xo hal kerdê. Çimkî ma cenîy fitbolî ra zaf hes kenêy. Sifteyîn ma 7 cenî tena fitbolî de xebat kerdê. Hedî hedî humara ma bî zed. Humara ma resa 50

Malbat yenêy turbînan

Fitbolbaz Gulbahar Aktepe zî wina ïzeh kerd: "Ez şina dibistan û lîse wanena. Min zî sifteyîn zaf zehmetî dîy. Hedî hedî min hemeyan ravvera. Pîye min û birayê min nêşkîyay ke fitbol kaybikerî. Mamosta ame keyê ma. Malbat min ïqna kerd."

Nika zî malbat min yena turbînî de gösterîya vengê topa ke lingê ma de geyreno. Ez heme mamosteyîn xo ra sipas kena. Çimkî ez fitbolî ra zaf hes kena. Têkoşîna min semedê fitbolî do dewam bikero."

cenîyan. Çimkî ma kuçê kuçê, tax bi tax geray û cenîyen ke do kaybikerî vînay û dima ra zî ma takima xo viraşt."

Derheqê zehmetîyên xo de wina dewam kerd: "Cenîyen fitbolî ra tersayê û vatê ke karê cenîyan nîyo. Ma şiyê keyê cenîyan bi malbata ïnan de qise kerdê û ma ïnan iqna kerd. Sifteyîn malbata min zî, nêşkîyay ke ez xebata cenîyen fitbolbazan bikerî."

Fitbolbaz Zelal Bayaray ard ziwan: "Sifteyîn hem malbata min û hem zî cîranenê min nêşkîyay ke ez xebat bikerî. Ema min zaf waştê. Çimkî ez fitbolî ra zaf hes kena. Çimkî min kûçeyan de zî fitbol kaykerdê. Nika zî, ez semedê fitbolî xebat kena zaf bîya kefweş."

Wina dewam kerd: "Sifteyîn zaf kesan ma rexnê kerdê. Semedê fitbolî vatêne kî cenî senî fitbol kay kena. Ema ma her roj xebata xo aver berd. Nika zî merdimê ma yenî verî saha gösterîya vengê payanê ma kenî. Ez fitbolî ra zaf hes kena. Malbat min zî iqna bî. Hem ez bîya kefweş û hem zî malbat min."

Bayarayî wina qedîna: "Projeya fitbolî de

ma zaf sqor qezenç kerdî. Hezar û 500 comerdan ma peynîya xo de verday. Na sezônî de, ma 29 hebîy maç qezenç kerd. Çimkî, taxima ma taximeke serkewte ya."

Fitbolbaz Safiye Uçar zî wina ard ziwan: "Ez qijeya xo ra heta nika fitbolî ra hes kena. Sifte min kûçeyan de fitbol kaykerdê. Dima ra min ekîba Beledîyesporî nas kerd û têkoşîna ma pîya dewam kerd. Her roj kaykerdişê ma daha zî bana baş. Semedê ey zî, ez zaf bana kefweş."

Derheqê betekêne malbata xo de zî wina vat: "Malbat min zî sifteyîn nêşkîyay ke ez karê fitbolî bikerî. Xusûsi pîye min nêşkîyay ke ez karê fitbolî bikerî. Hertim pîye min vatê ke, fitbol karê comerden o. Semedê ey zî nêşkîyay ke ez karê fitbolî bikerî. Ema min fitbolî ra zaf hes kenê. Min pîye xo zî iqna kerd na gam bi dilweşey ewnîyeno karê ke ez kenî."

Fitbolî ra zaf hes kena

Fitbolbazan ra yew zî Songul Daşçi ya û wina qisê kerd: "Bi 3 serr ez fitbolî de xebat kena. 3 serr veroci, cenîy neamey fitbol kay nêkerdê. Yew ambazê min, min ra tawsîye kerd û ez ameya Beledîyesporî min nas kerd. Ez fitbolî ra zaf hes kena. Ez wazena heme cenîy wa semedê fitbolî yew xebat bivirazê. Çimkî fitbol tena karê kommerdan nîyo. Cenîy zî eşkenê fitbolî daha zî baş kay bikerê."

Wina qedîna: "Sifteyîn ma 7 cenîy bîy. Ez û mamosta Filiz kuçena de geyray û cenîyen ke fitbolî de xebat bikerî ma vînay. Par Xarpetî de pirsgirêk vejiya. Semedê ey zî ma lîga 3'ye de mendî. Ema emserr hedefa ma, lîga 1'win a. Çimkî her serr xebata ma daha zî avera şina. Semedê ey zî, ma heme zaf bîya kefweş."

Jiyan

Nesrin Orak

oraknesrin@gmail.com

AKPe samîmîya se muzakere astî ana

Na hewtê Hikûmeta Tîrkiya yew linga baş eşt. Ey ling bi goreyî ma ra zaf muhim a û ixtiyaci heme şarê kurd û hem zî yê tîrkan a. En hewtê serekê şare kurd Abdullah Ocalan dir muzakerê bî. Hema kes zî na muzakere ra memnûn a, tena MHP nêwazena ey muzakera bibo. Çimkî, MHP wazena na perodayış dewam bikero.

Ma kurd heme wazeni dimê na muzakere ra, xebatê baş biveji meydan. Çimkî hîn bes o. Na welati de zaf kesan cuyayîşe xo vînî kerdî. Hîn tehamûla merdişan kes nêkeno. Ma wazeni nika Hikûmata AKP en hewa semedê mûzakerê wa samîmîbo.

Nika na muzakera çapemenî ra nênimnenî. Zaf başa gerekî dema viyarte de zî ìna bîbiyay. Selahattin Demîrtaş zî civînê de ardo ziwan: "Ma wazeni na serrê newe wa bibo wesiliya astî û azadi." Xusûsi şarê kurd nikara pê tehamûla perodayış nêkeno. Ema AKP yew heta qala muzakere kena û yew heta zî opesyonan û binçimkerdişan dewam kena. Tiya de problem esta. Semedê ey zî zaf bawerîya ma hikûmatî ra cîna.

Serrê newe de ma wazeni, hikûmet na pratîka xo peynîya xo de verado û nikara pêy zî, pratîka samîmî bikero. Ena hewtê Ahmet Turk û Ayla Akat şîy verî serekê şarê kurd û pêvînayîş kerd. Na yew ling a baş a. Yanî partîya BDP, na pirsgirekî de misyon giroto xo milan.

Tîrkiya miyan de, nêy diyalogîy û muzakere hezm bibî se û destekê şaranê Tîrkiya bigero se û do vengê nêjadperestan bibrino. Meclis ra hetan çapemenî, nuştoxan, demokratian, sendiqayan û rîxistinê sîvîlan, heme kesîy rolê xo do kaybiko. Seba halkerdişê na mesela, zemîn musaît o. Hewce keno aqlê selim têbigeyrê.

ZADADI WELAT

Zozan Basın - Yayan Adına

İmtiyaz Sahibi

Halime PARLAK

Yazı İşleri Müdürü

Aydın ATAR

Yönetim Yeri:

Diclekent Bulvarı

Termil Apt. Kat: 3 No:9

Kayapınar / DIYARBAKIR

İdare Tel: 0 (412) 251 38 88

Yayın (Wesan)

TEL: 0 (412) 237 48 90-91

Fax: 0 (412) 237 48 89

Baskı (ÇAP):

Şenbot: Gün Matbaacılık, Reklam, Film,

Basım, Yayın,

Tan. San. Tic. Ltd. Şti.

Telsizler Mevkii Beyşol Mah.

Aksaya Sok. No: 23/A

Küçükçekmece / İSTANBUL

Tel: 0 (212) 580 63 81

Gazetecilik, Matbaacılık, Kağıtçılık Yeni

Doğan Mah. 2108 Sok. No: 13/A

Yüreğir / ADANA

Tel: 0 (322) 346 03 71-72

Genel Dağıtım:

Turkuaz Dağıtım Pazarlama

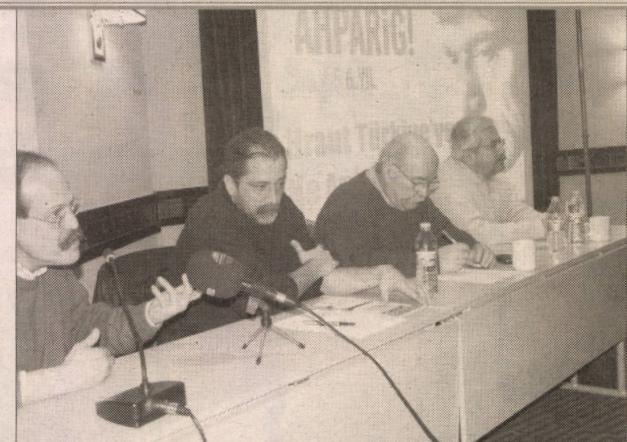

Ombazên Derhenêrê Weşana Rojnamegeryea Agos Hrant Dînkî, yê rojnamegerîy, paneleke viraştî. Qetilkerdişê serra 6 ya Dînkî, bi panela ke modelatoreya ey Cengîz Algan kerd û qisekerdoxan ra, rojnameger

Dînk ame vîrardîş

Hayko Bagdatî qala pêvînayîşê Îmralî kerd û vat: "Tîrkî yayî de tikey çiy benê ema kes nêzano ke se beno? Û hewna zî qetilkarê Dînkî nî yameyê tepiştiş." Wina dewam kerd: "Rêxistina yar gitayî esto û bêvengey dom-

yeno." Rojnameger Ronî Margulîş zî vat: "Her ke yeno vîra min ke Dînk waştê se bikero, tim maya min yeno min vîr. Dînê maya min biferq bi ema şîyê dêrî. Nêzanay se bikero ema mûsayê."

'Rêz ameyo azadkerdişê Ocalanî'

Wekîlî BDPeya Stenbolî Sebahat Tuncel, semedê tecrîdî Şarê Kurd û semedê kê herroj zextêñ kurdan deskamî ra çi yeno se wa bikerî nikara pê kes nê tecrîd qebûl nêkono û kes perodayîş qebûl nêkono

Wekîla BDPa Stenbolî Sebahat Tuncelî semedê pêvînayîşen ke grûba BDPî bi serekê PKKî Abdullah Ocalanî de Îmralî de pêk ard de qise kerd û vat: "Ma bi têkoşîna xo ya bêhempa tecrîda ke birêz Abdullah Ocalanî ser de bi wedart. Rêz ameyo azadkerdişê birêz Abdullah Ocalanî."

Tuncel bonê BDPa Çekmekoyî de

kombîyayışî de ard ziwan ke kurdîy do bi têkoşîna xo her tim dijî zextan bivinderê û mafêñ xo bigê.

Tuncelî semedê ke tecrîda serekê PKKî Abdullah Ocalanî wedarê şarê kurd bi derfetêñ xo têkoşîneke bêhempa dayo û do na gam zî semedê azadiya Ocalanî têkoşîna xo daha zî gur bikero.

Zanîngeha Mezopotamyayî virazyeno

Tarîxa kurdan de peleke newe abeno, esasê Zanîngeha Mezopotamyayî ame ronayış. Armanc o yo ke mezopotamyayî reng, veng û nasmameya xo sero kuwe bibêy û boya azadiya xosereyî bido şaran o. Armanc o yo ke şar bi rengê xo azadiya xo bîyaro yo.

Şarêñ Mezopotamyayî semedê ziwanlî, kultir û zanisteyêñ xo avera biberê ra esasê bingeha Zanîngeha Mezopotamyayî bi akerdişê Weqfa Mezopotamyayî ame eştiş. Qisekerdoxan ard ziwan ke, tarîx yeno nuştiş. Şarêñ Mezopotamyayî do zanîngeha do de bi rengîn civatêñ xo aramey û aşti mîyan de biwanê û rayna ze verî Mezopotamyâ do bibo derguşa şaristanan.

Zindanî de qetilkerdiş protesto kerdîy

Zîndana Bakirkoya Stenbolî de, bi vînayîşê malbatan, giroteyan semedê ke qetilkerdişê 3 kurdêñ Parîsî de amey qetilkerdişî bi sloganan eştiş protesto kerdî.

Qetilkerdişê Parîsa Fransayî ya damezînerê PKKî ra Sakîne Cansiz, endama KNKî Fidan Dogan û sîyasetmedar Leyla Soylemezî ra kurdîy werîşte payan

ser û têkoşîna xo daha bez kerdê û her cayan de protesto esto. Semedê ke hêz bidê protestoyan, Zîndana Bakirkoya Stenbolî de giroteyîn cenî, dema ke bi malbatan xo ra pêvînayîş akerde kerdê de, goreya malbatan, sloganêñ ze: "Cenî cuyayış azadî. Bê serrek cuyayış nêbeno." eşte û qirkerdişî protesto kerdê û êrişâ sûîkastî şermezár kerdê.

Tîrkîya bîya zîndana rojnamegeran

Weqfa Cigeyrayîşê Sosyal Ekonomîya Siyasal ya Tîrkîyayî (TUSES) semedê Semedê Roja Rojnamegeran ra paneleke viraşt. Panelî de ame ziwan ke, Tîrkîya de na gam zaferey rojnamegeren kurd zîndanî de yê. Rojnameger Asli Aydin taşbaşî wina dewam kerd: "Na rojnamegeren kurd yêñ ciwan ke idianameya ïnan bi telefonen ke kerdê ser de ameyo amedekerdiş û vajîyeno ke 'PKKî ra kar

kenê'. Bi telefonan merdim senî PKKî ra alîkarî keno ez şas maneni."

Oteleke de panela ame viraştî. Serekê TUSESî Altan Erturk akerdişî de vat: "Tîrkîya dînyayî de herî zêd rojnamegeran esto zîndanî ya. Xebatêñ rojnamegeray Tîrkîyayî de ze 'terorîze' yeno hesipnayîş û erziyay zîndanan. Hetê bîni ra zî ard ziwan ke yêñ na gam mendê û xebat kenê zî raştê otosansurî yenê."

Pirtûkên Ocalanî ser qedexe wedarnay

Serdozgereya Komarî yê Enqereyî goreya TMKî xala 10'ine, 13 kîtabêñ qedexe ke 3 cira yê serekê PKKî Abdullah Ocalanî bîy waştî ke qedexekdişê ïnan bidomyo. Ema dadgehan waştî ïnan red kerd û qedexeyêñ ke kîtaban ser de yê wedarnay. 31 Kanûn 2011 de çarçoveya pakêta 3 ya daraznayışî de, qedexeya ke 453 kîtabî, 645 rojnameyî, kovar, broşur û pankartan ser de bi wedarnabi. 13 kîtaban ser de semedê TMKî qedexe dewam kerdê. Ema ey zî dadgeran wedarna. Kîtabêñ serekê PKKî Abdullah Ocalanî zî serbest kerdî.

Esad bê vengî ya xo xirabê kerd

Serekdewletê Sûriyeyî Bessar Esad pey 7 mengan bi hawayê zîndî vejya şarê xo û dînyayî ver. Ard ziwan ke, kaykerdişen dewletêtêñ bîyanî yê rojawanî Sûriyeyî serê estêy û wazenê ke zirar bidê sûriyeyijan û Sûriyeyî. Armanca ïnan ra zî wina vat: Esad bêvengeya xo xirabe kerd û ard ziwan ke bihara ereban felan çîno. Kefab sabûnî esto û do ey aw bi kefi bikerê û xo çîyêñ zirar danê ra bişîwê û vat: "Îsyankarêñ ke estêy Tîrkîya ra kunê zereyê Sûriyeyî. Ïnan berterafkerdiş zor nîyo. Ema hêzên teberî ïnan weye kenê. Ma na gam semedê têkoşîneke serkewte bidê bi serferberey lejî mîyan de yê."

Serv de netewên ke osmanîyan ra aqityay bîy warê axa xo. Ema çik nêday kurdan ra, Dêrsim, Erzîngan, Sewas û dormeyê ïnan de eşîrî bîy yew perçê û ke axa kurdan bigê û Kurdistanî ronê...

Arêkerdox : Ehmedê BIRA

Îsyana Koçgirî serra 1921 de ku eşîrîn Pezgavir, Maksûdan, Aslanan, Kurmeşan, Parçikan, Cenbergan, Îzol û Gînîyan pîya hereket kerdê vejya meydan. Îsyana bi serekeya malbata Koçgirî Alışan Beg û birayê ey Haydar Begî hetê ïnan de zî Mehmet İzzet, Nakî, Hasan Askerî, Kazim û Elîşerî, rayîra berdê. Armanca ïna Peyam Servî de Kurdistanî bivirazê bî. Ema semedêne ke tikey kurdan hetkareya tirkan kerdê ra, no sere-wedartişê sifteyin ameyo tefinayış.

Dewêne ze Suşehri, Hafik (Koçhisar), Kemah, Kurûçay Ovacık, Zara, Îmranlı, Dîvrîgî, Refahîye, Kangal û dormeyê ïnan de bi temamî 135 dewan de herî tayn 50 hezar nufûs tede bi, dest bi sere-wedartişî kerd. Berxodanê ke têkoşîn dayê, yeno taxmînkerdiş ke 3 hezar kesiy bîy. Dewletî zî 3 hezar û 161 lejker şirawito ûca ke ïnan berteraf bikerê.

Biryara Kurdistanî ame girotois

Serra 1919 de Cemîyeta Tealiya Kurd semedê ke Kurdistanî rono xebat kerd ra pey, Mistefa Kemal zî senî beno se, semedê dewleta tirk bivirazo kuno dewreyî. 2 serrî bi taktîkîn jûbînan û bi lejkerdişan domyayo. Pey ra 1921 de aşma hezîranî de bi hêzeke zaf gird êrîşê kurdan kenêy û sere-wedartişî bê-veng kenêy.

Mebûsey nê Kurdistanî waşt

Goreya daneyêni fermî, Mustafa Kemal, Alışan Begî ra waşt bi ke bibo mebûse Sewasî. Ema qebûl nê-kerdo. Çimkî waştê ke Kurdistanâ xoser rono. Dema ke Alışan Begî qebûl nêkerdo Elîşer yanê Baytar Nûrî zî waştîşen Mistefa Kemalî qebûl nêkerdo û hetê azadkerdişê Kurdistanâ xoser de ca giroto.

Beytar Nûrî 1920 de bi Cangaben û Kurmeşan kombîyayış virazeno û semedê ke peyama Sevr bêro ca ra, Amed, Wan, Bêtlîs, Xarpêt, Dêrsim û Koçgirî de waştê ke Kurdistan bêro virazyayış ra bîyar girotê. Berxodêren kurd, tîr-mengî de êrîşê Qereqola Zarayî û eşîra Şadan, ke hetkarê dewletî kerdê, kerdî.

Serv de Kurdistan çînê bi!

Kurdan waştê ke mîrasê Osmanîyan ke kerbîy 24 perçê mîyan de bibêy perçeyê 25'în û Dewleta Kurdisanî ronê. Ey demî de nufusa Osmanîyan 13 mî-

Eşqa Kurdistanî nêqedîyeno

yon bi û 4 mîyonu nîmê ey kurd bîy ema bê dewlet veradaybî. Bê kurdan heme kesiy goreya Servî bîbîy dewlet.

Rayîrberîy zane bîy

Berxodana Koçgirî de hima hima heme rayîrberen ke estbîy, osmanîyan de cayêni fermî de ca girotbîy zane bîy. Haydar Beg mudirê nahîyeyî bi. Alışan Beg rayîrberêya herêma Koçgirî, Alışer yaverê Alışanî, Nûrî Dêrsimî baytarê Kangalî, Azîmet Beg û Mahmût Beg zî dema osmanîyan de gurey muhim kerdibîy.

Mustefa Kemalî ef keno

Rayîrberîy heme payiza serra 1919 de qeza Sewasî Kangalî de kombîyayış virazenê û bîyar danê ke, bi hawayê fermî, Peymana Servî semedê ke bîyarê ca do têkoşîn bidê. Heme netewên bînan mafêni xo girotbîy û tenê kurdîy mendibîy. Rayîrberan no hawayî qebûl nêkerdê. Ney demî de Dîya Aga bi 250 merdiman Mustefa Kemalî berd Sewasî. Demake Erzînganî de kuno Koçgirî mîyan, rayîra Mustefa Kemalî birnenê. Serekê Koçgirî Alışer vîna ke refakatkarên Kemalî kurd o û nîwazeno ke bi hêzîn kurdan ra şer bikero ra qarîş nîda. Plan xo dano vindarnayış. Mustafa Kemalî ef keno.

M. Kemal Diyap Aga heta peyman Lozanî hetê xo de berd û peyam da îmzekerdiş. Dewleta hevpar ya kurd û tirkan, ke do bibîyay, bi meclisa Tirkîyayı 1921 wedarnay. Kürdîy meclisi de ze netew nîyamey vînayîş û Diyap Aga zî ame xapînayış. Kürdîn Dêrsimî Komeleya Tirkîyayı ronay. Berxodana Koçgirî bi hetê lejkerên tirkan ra ame tefinayış û verê dewleta Tirkîyayı abi.

Koçgirî bi nîşangeha bexodanan o

Koçgirî bi gunî qedîya. Ema bi semedê berxodan û asîbîyişê têkoşîna kur-

dan ra; Agîrî, Zîlan, Şex Seîd, Dêrsim û PKK ze zincîri jûbînan şopnay û Kurdistanî waştî. Her demî de bîy semedê seredejê tirkan.

Karê dewletî xapînayış o

Diyap Aga heta mebûsey zî şîyo. Ema vînay ke dewleta Tirkîyayı bê xapînayışî çîyeke nêdano kurdan û waştî ke Peyama Servî de mafê fermî yê Kurdistanî bêro ca. Telgirafe şiraweno meclisi û vano: "Eger mafê Kurdistanî yê ronayışî meyro ca, do bi rayîra çekan ney pêk bîyaro." Ema Axa zaf erey mendbi. Heme plan û qırkerdişê bexoderan amebikerdiş. Politikayê newe yê kurdan ser de

maseyên meclisi ra ravêraybîy.

Eşqa Kurdistanî koyan da ravêrayis

Tirkan 13 Sıbat 1921 de alaya 6'în ya Umranîye şiraweno berxodana kurdan ser. Ema kurdan Koçgirî rojeke mîyan de girofîy û ala Kurdistanî ontî ezmanan. 8 adarî de eşîran 2 hezar û 500 lejker kerd dewre û vewrî ser de bi lepanên ke kerdibîy lingê xo, koyen asê yê Dêrsimî yên bi vewrin ravêray û resay Kemahî û konaxê hikûmatî û tikey konaxê axayê ke hetkareya tirkan kerdê veşnay. Eşqa Kurdistanî nêbîyay do zimistan û vewra koyan ser ra do meşikyay bisêrê.

TBMM biryar girot

Tirkan meclisi de bîyar girot, kesen ke teslim nêbî bikişê mal û milkê ïnan ïnan do ïnan ra bêrogirotiş. Serewedartîşê Koçgirî heta teslimgirotişê Alışan Begî ya 17 hezîranî domya. Dewîy amey veşnayış û zaf kurdîy amey qetilkerdiş. 400 kurd amey tepiştî. İdama 110 kesan amedayış. 180 kesan ra zî 5 serr û heta muhebetî ceza birnay. M. Kemal bê idama Alışer û Baytar Nûrî, hemeyan meclisi de betal kerd. Him da nalî ra him zî da mixî ra.

Berxodana sifteyin ya kurdan Koçgirî

Serewedartîşê Koçgirî semedê Tirkîyayı ïsyana sifteyin bi. Şarê kurd Kurdistanâ xoser bi hawayê fermî waştî. Serewedartîşê de amey waştine ke ala Kurdistanî heme kes dûkanan û keyan de bidaliqne. Amûrên şerî semedê têkoşîni peyda bikerê. No waştîş kurdan bi semedê lejkerên osmanî yên kurd beşdare hêzîn kurdan bibêy. Bi çekêni xo ameynê beşdare lejke-reya kurdan bîyê. Yuzbaşî Sadîk numûneyeke bi.

Eşîran TBMMî ra Kurdistanî waşt

25 Kanûna 1920 de eşîrên Dêsimî TBMMî ra waştî ke Servî bîyare ca, eger meyarê ca do zora çekî heqî bîyare ca. 6 Adar 1921 de alaya siwarî ya 6'în dema ke waştî tikey kesê ke nêşinê lejkerey bi zor biberê lejkerey, bi birîndarkerdişê binbaşîyi dest pê kerdo. Pey ra TBMMî alaya 42 û 43 ya siwarî ya Topal Osman Axayî Giresûn ra şiraweno herêma berxodanî Kurdistanî wazenê. Peynîya bexodanî semedîn ke têkiley qels bi ra têk şî.

Peyayê Rojnamegereya Azad Goktepe

Rojnamegereya Azad semedê ke raşteyî bido şarî her tim berxodana diji dewlete û hikûmetan daya û do bido. Metîn Goktepe semedê raşteya şarî bîyaro ziwan, dema ke nûce viraştê polêsan bi eşkence qetil kerd

Amedekar: Xoser Welat

Di serrarê newayî (90) de, di Tirkîya de hovîtiye vecîyabî asta hewna berze. Di serre de welatê kurdan û heme Tirkîya bibî qada guniye. Kişîş, qırkerdiş, eşkence û di binçiman de vinîkerdiş, qewemyayışê rojeyînîy bîy. Di na ravêreyî de rojnamewanîy û rojnamegerîye zî bi zext û zordarîyan rûbirû bîy.

Bedêlê nuştişê raştiyan, binçimbîyiş, eşkence û kişiyayış bi. Hember nê heme hovîtiyanê dewlete, reyna zî geleke rojnamewanan raştiyan ra fek verra nêda û seba nuştiş û eşkerakerdişê raştiyan, heme bedêliy girewtîy xo çiman. Gelêke rojnamewanîy ke zafê ïnan kurdîy bîy amey qetilkardîş. Apo Mûsa, Hafiz Akdemîr, Huseyîn Deniz, Ferhat Tepe û gelêke kesêy bînîy.

Zanîngehî de dest bi xebatan kerd

Metin Goktepe, di 10'ê Nîsana 1968'ine de, dewa Çipîle ya Şarçeya Gurune ya giredaye- ya Şaristanê Sêwase de, daya xo ra bi. Heta 11 serreyîya xo, di dewa xo de mend.

Malbata

Metinî bi citîrîye debara xo kerdê.

Metîn di malbate de doma-

nê 7'ine be.

Dibistana sereta- yîye di dewa xo de wende. Di serra 1979'ine de, şî Şaristanê Stembole. Di serra 1986'ine de dibistana Amadeyîye qedêna. Di serra 1989'ine de, di Zanengeha Stembole beşa Îktîsadî de dest bi perwerdeyîya berze kerd.

Metin di nê serrar de kewt miyanê xebatê sîyasî û politîkan. Di miyanê xebata wandekaranê zanengehe de bi awayêko çalak, ca girewt. Di miyanê nê çalakîyan de, gelêke doran ame binçimkerdiş.

Raşteyî nuştiş ze gureyê vîna

Metin Goktepeyi di serra 1992 ine de, di kovara "Gerçek" de dest bi rojnamewanîye kerde.

Di heme ravêreyîya weşnayışê kovare de, zey newegerî xebetya. Di 7'ê Hezîranâ 1995'ine de rojnameya "Evrensel" e awan bî. Metîn derbasê na rojnameye bi.

Rayedarêy dewlete, bi vatişanê ze: "Kursîye ro kewt, dêsi ro kewt..." wazenê ney qetilî bilûmnê. Labelê bi têkoşîne û rociwayir vecyayışê rojnamegeran, dewlete neçar manena ke na hovîtya qebûl bikero.

Polêsan bi eşkence qetil kerd

Metin Goktepe di 8'ê Çeleyê 1996 ine de hetê polêsan ra, ke rojnamegerîye kerdê, ame kişîş.

Di Zîndanê Ümraniye de, di (2) kesîy amebîy kişîş. Seba merasîmê cenazeyan bisopno şibe Alibeykoy.

Di derbarê kişîşê Metîni de doze ami destpêkerdiş. Doza ke Stembole de amî akerdiş bêke dest pê bikero, bi hincetê ewleyîye şirawite Şaristanê Aydin, oca ra zî Afyon. Dim 30 roniştan ra qerarê doze Afyon de ame dayîş. Di 19'ê Çeleya 2000'î de 5 polêsiy amey mehkûmkerdiş. Dim 17 mengan ra bi efûya Rehşane polêsiy cezaye ra zî xelesyay. Di derbarê Wezareta Karê Zerreyî de doze amî destpêkerdiş. Wezareta Karê Zerreyî, hetê mehkemeye ra bi dayîş tazmînatî amî mehkûmkerdiş.

Doza sifteyin ya rojnamegeran o

Doza Metîn Goktepeyi, yewîn doza ke kişîşê rojnamewanêke hetê dewlete ra ameyo qebûlkerdiş o. Bi seyan kişîşey bi ney rengî, hetê dewlete ra amey pêkardîş. Labelê dewlete tu dorêke ro xo mikûr nîyamî. Tu zext û zordarî, tu gefanê dewlete rojnamegeryea Çapemenîya Azade rayîra xo ra nêaçarnay.

Polêsiy nêverdenê Metin merasîmî bisopno. Seba ke Metin israr keno, ey giyenî bin çîmî û nîzdê hezar kesîy reyde ey benê Salona Werzîşî ya Şarçeya Eyûbe. Metin bi perodayış û eşkence yeno qetilkardîş.

Rojnamegerye de tersayış cîno

Metîn Goktepe zî nê rojnamewanan ra yew bi. Ewta ra hewtê (17) serrîy ra ver, di heşte Çeleyê 1996 ine de, seba merasîmê cenazeyê di kesêy ke di zîndan de amebîy kişîş bisopno, şibi cayê çalakîye. Metin, nîzdê hezar kesîy reyde, hetê polêsan ra ame binçimkerdiş û di binçimî de, hetê polêsan ra bi eşkence ame kişîş.

Eke ewro raya gişîya Tirkîya tay qewemyayışê qilîrinan ra hayîdar a, na hayîdarî bi têkoşîne û fedekarîya nê kesêy lehengan virazyaya. Nê kesîy, ewro zî di bin heman zext û zordarîyan ney gureyî kenê, reyna yenê binçimkerdiş û girewtîş û bi seyan kesîy nika zî bi heman hincetan di zîndanan de yê.

Elewîti û kurdîti

BENDEWAR DAREQOL

Dîroka olan û kronolojya bawerîyan sero di, ena kilmenûse de bi temamî derfet çînî ke bêrê zelalkerdiş. Verê coy ma vatibi; ol û mezhebê ke gorê çand û zimanê civakî nêbê, rûnênişenê. Di nî çarçîweyî de bi kilmî ma şikenê elewîti û kurdîti sero tay çiya vacê. Çekuya elewî yena wateyê kesê/a ku bi hîzr, raman û bawerî, reya Hz. Elî de yo/a.

Gorê nameyî ra, dîroka na ekole badê wefatê Hz. Mihemedî ra dest pê kena. Hz. Elî bi teybetiyanê xo herî nîzdê Hz. Mihemedî bi. Gere cay cê bamayê Hz. Elî rê. La badê zaf nîqaşan ra Hz. Ebûbekir, Hz. Omer, Hz. Osman bî xelîfey. Badê îne ra Hz. Elî bi xelîfe, la Miawiye û Emewîyan o bi komplô Şehîd kerd, ê dîma ra, Kerbelâ de Hz. Huseyn û heme malbatê Hz. Elî amey şehîdkerdiş, hektar hezkerdoxan ine sero zîlîm, zor û qirkedîş dewam kerd. È ke bi namê İslâmî bî serkêşê dewlete, Emewî Ebasî. Selçûqî, Osmanî û nika zî AKP hemine ro elewiya zîlîm kerd. Hetê elewîti ena yo. Hetê civakî ra ma bawnê elewîti ra ma go kurdi bîvînê. Hewraman ra bigiro heta Dêrsime û Erzinganî

Mezhebî sunî bi hêzê desthelatdaran bî neyarê ol û mezhebanê bînan. Zaf qirkedîş virazyay. Dîroka elewiyan ra baş ye famkerdiş ke semedê qirkedîşan kurdîtiya îne ya. Elewiyan hevkariya tîrkan, kurdîtiya xo rê zîravîna

ciya ciya mezhebî û olî, zey elewî caferî, şîî, yarîsanî, nuseyrê, êzîdî û êb estê. Heme verê İslametî enî wîlatê xo de bi çand û zimanê kurdî, olê zerdeşti û bawerîyê xo yê dêri-nan di asta şaristaniya berze de ci-yayê. Bi ameyîşî İslâmî no rewş serobin bi. Bi zafî kurdan İslametî qebûl kerde. Cî rê?

Hetêk de zor, zep û gunîrîşnayîş artêşa ereban bibî, hetêk de zî vîrdoziya İslâmî zey newekerdiş û raver-berdiş ol û kevneşopiyânê xo vîna. Çimkî İslametî di warê ibadet û bawerîyan de olê zerdeş ra zaf nîzd eyseno. Ebû Mislimê Xurasanî bi en hîzran emewî şikişî, Ebasi ardî hukmî ser. La Ebasiyan zî bi xayîntî Ebû Mislim da kişîş. Kurde ke waştî zey raşîtiya xo, vîrdozi û toreyanê bîcîyê, bi nameyê corînan (Elewî ...) bî mixalefeti hêzê serdestan rê. Mezhebî sunî bi hêzê desthelatdaran bî neyarê ol û mezhebanê bînan. Zaf qirkedîş virazyay. Dîroka elewiyan ra baş ye famkerdiş ke semedê qirkedîşan kurdîtiya îne ya. Elewiyan hevkariya tîr-

kan, kurdîtiya xo rê zîravîna, şerê Çardêranî de hetkarî nêkerde, Yawuz Selîmî 40 hezar elewiyi kişî. La kurdanê suniyan jî gava qeybê kurdîti têkoşîn kerde, amey kişîş, Belê! Heyamo miyanîn de persgirey û têkoşîni bi ol mezheb ibadet û bawerîyan amey kerdiş, la nî heyamê zanîstî û internetî de heme lec û têkoşînê qeybê mafî merdiman ê takekesî, ci-vakî û neteweyî yen kerdiş. Dêrsime de qirkedîş sûr (kişîş) û spey (pişfînayîş) kurdîti sero hame kerdiş, elewîti neyartiya verîne bî.

Nika heme kurdan rê yewîti lazim a. Mixabin, zafê elewiyan zey ke enê ciyan nêzanbê yan zî, kurdîtiya xo ra dûrî kewtê, partî û rîexistîniyê kurdan de ca nêgenê, şinê ê partiyanê ke, bav û kalê îne kişî, heke hema zî hişê îne şerê sunî û el-wîti wa mendo, wa quşûr niêawnî! È zaf peyramende yê. Ma hêvî kenê, enî raverşîyîş peyînî, ke pêwendî bi rîberê kurdan birêz Ocalanî viraz-yawa berê aşî azadî akerê, yewitiya miyan heme kurdan pê biyarê.

Têgeyrayîş

Zerweş Esnaw

Zerwes.esnaw@gmail.com

Ziwano perwerdeyî

Mêrdimê verênan ra hayanê inka, mu-hîmîya perwerdeyî nêqediyo. Eqsi bi vêşîkerdîşî dewam kerdo. Mîletî, semedo ke havila perwerdeyî diyî, qet perwerdeyî ra fek verra nêdayî.

Timûtim mîrdimanê xo hetê perwerdeyî ra senî aver finenî, qalîteyê perwerdeyî ra ci ray û raybazî yenî şuxulnayîş, nînan ser ro sereyê xo dejnayî. Pêaqiliyeyî ke dewlemendî, şaristanî û ferasetî perwerdeyî ra viyreno. Perwerdeyî, heme hetî ra havila ey est a. Qarakterê mîrdiman xurt keno, ferasetê kê heray û xorîn keno. Mîrdiman keno xobawer, verpersiyarî, raştiyî û raştiyîbînân deno banderkerdiş. Komelî, viyartî û ameyîş xo de, pêbestiyo xurt vîrenî. Zanenî ke hîmî kulturan ser ro û estbîyîş xo de dewamkerdiş, encax perwerdeyî ra fekveranêdayîşî reyde beno. Muhîmîya perwerdeyî, na çaxe de hina zaf bîyo. Hetê ciresayışî ra dinya zaf aver şîya, dinya de se bîyo, ci qewemîyeyo pêro pêser internetî reyde kê bander benî. Hinî çiyan asanî reyde limitnayîş nê-mendo. Komelê padayayî hinî nêşkenî zaf çiyanê xo bilimnî. Yew wextî ra pey, çiyo ke limitî vejiyenî teber.

Ciresayışî de hende ke averşîyîş beno ke, kê nêşkenî pêdîma şorê. Averşîyîş teknolojîyî ra kiymetî perwerdeyî hina zaf bîyo. Perwerdeyî qalîteyîn diyîş, heme hetî ra averşîyîş o. La bê wîlatê xo ra bi-ewne, pîzeyê kê şarê ma ra veşeno. Ma qalanê perwerdeyî kenî la wîlatê xo ra ewniyênî, wîlatê ma de ziwanê ma de perwerdeyî verra de, qalkerdiş qedexe yo.

Ma bizanî, bêperwerdeyî ziwan aver nêşono û xurt nêbeno. Ma na zaf baş bizanî. Perwerdeyî reyde ziwan xo şînasneno û xo hera keno. Çend ma vajî dinya hetê ciresayışî ra aver şîya, nê çiyyî ma rê bar û kar nêkenî.

Çimkî, ziwanê ma azad nîyo ke, aver şîro. Xo dewlemend bikero. Hema zî bindestî de yo û têkoşîn deno ke, xo azad bikero. Ziwan azad bo, şar zî azad beno. Wur dî zî yewnan ra pêbesteyî. No semedî ra, xelisîyayîşî şarê ma ziwano perwerdeyî ra ra viyreno. Sewbîna, daruyê şarê ma çin o. Ziwanê dayîke de perwerdeyî ra fekverradayîş qet çin o û ganî zî çini bo.

Warê medenenîyetan û qirkerdişan Amed^{III}

AVER PAYIZ

Verê desthilatdarîya Osmaniyan de di derheqê rewşa şaristanî yê etnîkî, olî û civakî de statîstikî çin ê. Tena di demê Pers û Romîyan de çend humar di dest de estê ke ê zî rast nîyê. Demê Osmanîyan ra nata, heta ewro zî, semedê merkez û şaristanê Amedî qet statîstikê rastî nîvirazyayê. Bi zanayış statîstikê xirîstîyan û muslimmanan day. Semedo ke humarê xirîstîyanan kemî nîşan biderê, xirîstîyanî bi goreyê mezheban humarîti. Muslimanî zî bi goreyê etnîk û dînî ney tena musliman nûşti. Xirîstîyanî parce kerdi û bi goreyê mezheban nûşti, labelê muslimanî pêser nûşti. Semedo ke humarê kurdan diyar nêbo, heme musliman hesebnayê.

Nufûs mahsûs şas marîte

1518, cara sifte nufûsê şaristanê Amedî diyar beno. Nîweşîya kolera ver nufûs 2/3 kemî bîyo. La reyna zî, merkezê şaristanî 12 hezar û 500 kes hameyo hesabnayîş. Di Serra 1540î de raya diyine nufûsê şarê şaristanî hameyo humarîti. Di mabînê 22 serran de nufûsê şarê şaristanî seyi ra 50 zêde bîyo.

Nîweşî û xela amedijan ra bîyo bela

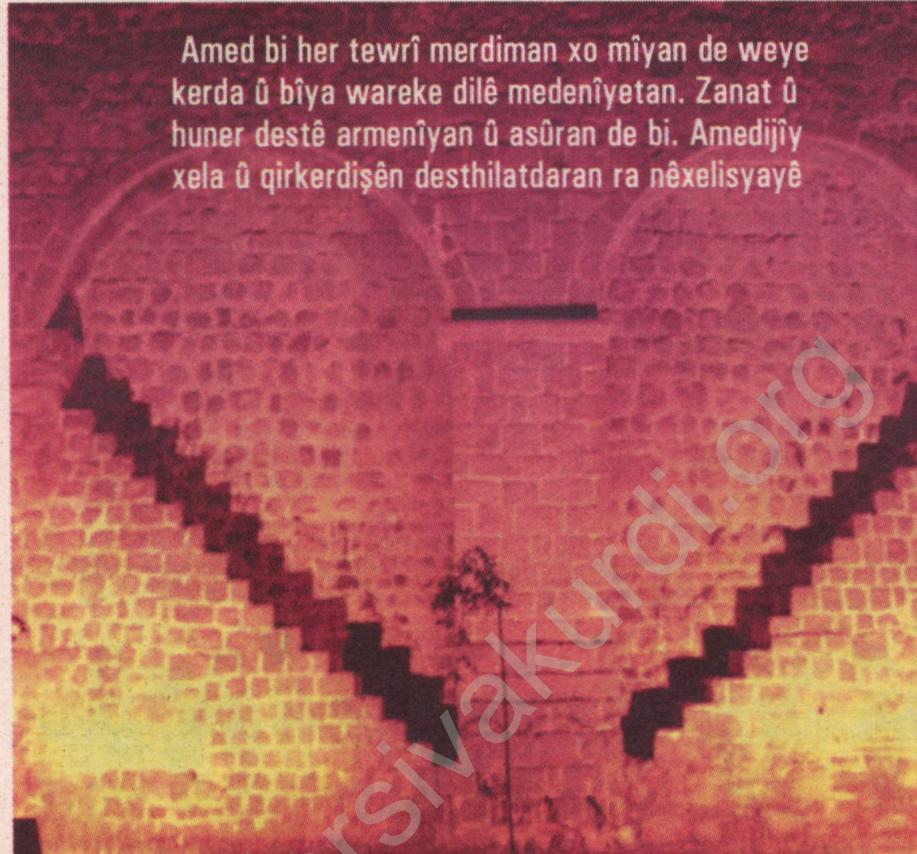
Di adara 1754î de nîweşîya kolera û di Serra 1790î de nîweşîya taûn, menga 11î ya Serra 1894î de reyna nîweşîya koleraye ra û di Serra 1916î de bi hezaran kes nîweşîye ra ver merdê.

Di Serra 1757î de meleyî / kulî vecîyayê û heme zergûnîye, pelê dar û beran werdê. Xelayêka pîle virazîyaya. Bi xela reyde nîweşîyêka pîl û zehmete vecîyaya. Şarê şaristanî ra çar ra yew merdê.

Humartîsan Ameda verîn

Rayna bi goreyê humarîti serra 1869î mîyanê şaristanî name, humarê ban, koşk, pird, camî, kilise, karxane û cayê bînî wina hameyê nûştiş:

Qonaxêkê şaristanî û harema ey, qonaxêkê hikumatî yê leşkerîyî, 4 hezar û 229 keye, hezar û 840 dikan, 31 mixaze, 76 embarê keresteyan, 8 xan, 12 hemam, 34 qehwexane, 28 arye, 8 dingê birincî, 24 dingê belxurî, 36 firin, 159 axur, 288 ereseyî, 2 odehye bekçîyan, di merek, 1 gusulkane, 12 bezirkane, 4 meyxane, 2 selexane, kirecxaneyek, sendoqa kefaleteyek, 2

Amed bi her tewrî merdiman xo mîyan de weye
kerda û bîya wareke dilê medenîyetan. Zanat û
huner destê armenîyan û asûran de bi. Amedîjîy
xela û qirkerdişen desthilatdaran ra nêxelisyayê

sabunxane, 2 direkxane, mezîlxaneyek, postexaneyek, cisxaneyek, qerekol, debaxane, odehye debaxaneyan, xişirxaneyek, atolyeyek şusayan, 2 patrîkxane, yew timarxane, demgaxaneyek, 21 boyaxane, işlaxaneyek, 6 dezîxane, tâmmîxaneyek, muvakîtxaneyek, tereziyêke awe, heretxaneyekê awe, 15 camîyê benefîyan, 4 camîyê şafîyan, 2 erseyê camîyan, 30 mescit, 11 tirbe, darulkureyek, 5 tekke, 6 medrese, dibistanêke ruştiyeyî, 11 dibistanê İslâmî, 3 dibistanê armenîyan, dibistanêke protestanan, dibistanêke roman, dibistanêke Romen katolîk, dibistanêke keldanîyan, dibistanêke suryanî, dibistanêk yawidiyân, dibistanêke zeftîyan, depoyêke polisan, depoyêke redîfan, 8 berê dizike, 167 mehzenê bircan, 13 kilise, hewrayêka yawidiyân, 9 cayê kerm û kêzî, 11 koşk, 149 zawîye, 308 bexçe, 22 bexçeyê spîndaran, 85 golê cemedî, 17 cemedxane, 24 bostan, 7 rez, atolyeyek sifîri, xaneyek bacî, 8 goristanê İslâmî, 4 goristanê xirîstîyanan, goristanêk yawidiyân, di îskeleyê eziman cemî ver de estê.

Nufûsê Amedî

Bi goreyê Şemseddîn Samîyî ,di mabînê serranê 1889-1898 de nûş o,

Semedê kemîbîyişê nufûsi

Cend sedemê kemîbîyişê nufûsê Amedî estê. Yew, cend ray vêşayîş virazyayo. Di, di Serra 1803î serewedarîşê Abdurahman Paşayî, badê 1833 Mîr Muhammed, 1840 Bedirxan Beg, 1855 Yezdan Şer, 1880 serewedarîşê Şex Ubeydullah û di Serra 1925î de yê Şex Seîdî virazyayo. Di nê serewedarîşan de dewlete polîtîkayêka bi mîyanîkî û akerda rayer kurdan ro girewto ke, bêrê mîyanê şaristanî de ca bigêrê. È ke mîyanê şaristanî de bî zî koçber kerdi.

nufûsê Amedî dormareyê 35 hezarî de yo. Înan ra 20 hezar musliman û 15 hezar zî xirîstîyan û yawidiyî yê. Nifûsê armenîyan dormareyê 8 hezar û 500 û yê yawidiyân zî dormareyê 300î yo. Nûştox di derheqê şaristanê Amedî de nê zanayışan zî dano: Şaristanê Amedî de 28 camî, 32 mescit, 9 medrese, amadeyîyêka sivil û yew a leşkerî, dibistanêka orte û yew a verêne, 7 kitabxane, 5 teke, 11 kilise, 19 dibistanê xirîstîyanan, 19 xan, çarşîyêka pîle ya sergirewta, 8 hemam, mîyanê şaristanî û teber de

130 cirrî û nîzdê 430 keyeyan de zî cirrî estê.

Armenî, suryanî bezîrganî kerdê

Di çimeyanê nûştekîyanê zafan de sek diyar beno û kesê ke nê 80-90 serranê peyenan de bixo Amedî de ciwîyayê û bi çimanê xo vînayê, humarê yawidiyân zaf kemî bîyo. Kurdan vêşer tim giranîya armenî û suryanîyan mîyanê şaristanî de estbîyo. Senet û cayê karan bi giranîye di destê armenî û suryanîyan de bîyo. Înan karê sey asinkarî, kerrabîrî, sifir kulavvanî, dartiraşî kerda.

Yawidî kemî bîy û karê bazirganîye kerda. Di Serra 1948î de demo ke dewleta İsrailî hameya awan kerdiş, çend keyeyê ke zî estbîy bar kerdo û sîy İsrail.

Rewşa desthilatdarên Amedî

Kurd, armenî, suryanî, yawidî û xirîstîyanê ke mîyanê Amedî de ciwîyayê û senetkar bîy hetê debare de tebeqaya orteyî temsîl kerda. Serekê şaristanî tebeqaya dewlemend û serdest bîy.

Bi taybetî badê zefkerdişê tirkmen û tîrkan, paşa, karmendê payeberz û desthilatdarê dewlete bîy tebeqaya dewlemende. Her paşayêk wexto ke hameyo Amedî sey verêna-nê xo xanêk, cirrêk, hemamêk, weqfêk, medreseyek, yan zî camîyêke bi nameyê xo daya viraştiş.

Heta nameyê xo panawo taxa ke tede ronişeno. È desthilatdaran xan, hemam, bexçe û dewî xo û merdimanê xo ser tapû kerdi. Wexto ke tayînê înan vecîyayo şaristananê bînan zî mal û milkê xo Amedî ra nêberdo. Heta nêmeyê merdimanê xo, xo reyde nêberdi, înan mal û milkê xo ser de verdayî. Sey keyeyanê Îskenderzade, Muftuzade Şeref (Ulûg), Yasînzade (Ekîncî), Tigrel, Pîrînçîzade û yê bînan.

Badê fermanê armenîyan de, Pîrînçîzade Feyzî, Muftuzade Şeref, Yasînzade Şevkî, Cemîlpazazade Mustafa, Pîrînçîzade Sidki (Tarancı), Suleyman Nazîf, Zîya Gokalp, Zulfî Tigrel û yê bînan dest da ser malê armenîyan.

**ÇIME: Amed Ernîgarî Dîrok Çand
Amed Tigrîs û Yıldız Çakar**